Demir Kuşaklı Cihângîr

-Süleymânnâme-

Turgut Güler

ÖTÜKEN

TURGUT GÜLER; 1951 yılında Afyonkarahisâr'ın Sultandağı ilçesine bağlı Dort (bugünkü Doğancık) köyünde doğdu. Âilesi, 1959 Ocağında Aydın'ın Horsunlu kasabasına yerleşti. İlkokulu orada, Ortaokulu Kuyucak'da okudu. İki hafta kadar Nazilli Lisesi'ne devâm ettikten sonra, Nazilli Öğretmen Okulu'na girdi. Bu okulun ikinci sınıfını bitirdiği 1968 yılında, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Hazırlık Lisesi'ne kaydoldu. 1969-1973 yılları arasında, Yüksek Öğretmen Okulu hesâbına, İstanbul Üniversitesi Edebiyât Fakültesi Târîh Bölümü'nde tahsîl gördü.

İstanbul Çapa'daki Yüksek Öğretmen Okulu'nun Kompozisyon ve Diksiyon Hocası olan Ahmet Kabaklı'nın başkanlığında kurulan Türkiye Edebiyât Cemiyeti'nde, bilâhare bu cemiyetin yayınladığı Türk Edebiyâtı Dergisi'nde vazîfe aldı. Bir taraftan üniversite tahsîline devâm etti, bir yandan da bahsi geçen derginin "*mutfak*" tâbir edilen hazırlık işlerinde çalıştı. Metin Nuri Samancı'dan sonra da ikinci yazı işleri müdürü oldu (Mart 1973, 15. Sayı). Bu dergide yazı ve şiirleri yayımlandı.

1973 Haziranı'nda üniversiteyi bitirdiğinde, Malatya Mustafa Kemâl Kız Öğretmen Lisesi târîh öğretmenliğine tâyin edildi. Ahmet Kabaklı'nın arzûsu ile bu görevine başlamadı ve İstanbul'da kaldı, Türk Edebiyâtı Dergisi'ndeki mesâîyi sürdürdü. 1975 yılında hem Edebiyât Cemiyeti (Bakanlar Kurulu karârıyla *Türkiye* kelimesi kaldırılmıştı), hem de Türk Edebiyâtı Dergisi, maddî sıkıntılar yaşadı, dergi yayınına ara verdi. Bunun üzerine, resmî vazîfe isteği ile Millî Eğitim Bakanlığı'na mürâcaat etti.

Van Alparslan Öğretmen Lisesi'nde başlayan târîh öğretmenliği, Mardin, Kütahya ve Aydın'ın muhtelif okullarında devâm etti. 1984 yılında açılan Aydın Anadolu Lisesi'nin müdürlüğüne getirildi. 1992'de, okulun yeni binâsıyla berâber adı da değişti ve Adnan Menderes Anadolu Lisesi oldu. Bu vazîfede iken, 1999 Ağustosu'nda emekliye ayrıldı. 2000-2012 yılları arasında, İstanbul'da, Altan Deliorman'a âit Bayrak Basım-Yayım-Tanıtım'da, yazı ve yayın çalışmalarına katıldı. Yine Altan Deliorman'ın çıkardığı Orkun Dergisi'nde, kendi adı ve müsteâr isimlerle (Yahyâ Bâlî, Husrev Budin, Ertuğrul Söğütlü) yazılar yazdı. İki kızı var.

Yayımlanmış Diğer Eserleri: *Orhun'dan Tuna'ya Uluğ Türkler,* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2014; *Takı Taluy Takı Müren - Daha Deniz Daha Irmak*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2014; *Cihângîr Tûğlar-Selîmnâme,* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2014; *Ejderlerin Beklediği Hazîne,* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2015; *Şehsüvâr-ı Cihângîr-Fâtihnâme,* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2015.

"Akma Tuna Akma, Bre Şâhin Aman…"

"…Türk toplumunun manzarası da Türk ordusunun manzarasından farksızdır. Aynı sessizlik, servet içinde sâdelik, kudretine güvenenlere mahsûs tevâzu, halk tabakalarına kadar yayılmıştır. Türklerden alacağımız dersler sonsuzdur…"

O. G. de Busbeck

Turgut Güler Bey, Türk târîhinin ihtişâm devirlerini kaleme aldığı "*üçleme*"nin, şimdilik son kitabı olan "*Demir Kuşaklı Cihângîr*"i tamamladı ve bize de baskı öncesinde kitabı okuma şansı ve zevki doğdu. Mübârek-bâd ola, devâmı gele…

Oldukça hacimli bu dört başı mâmûr, dört dörtlük eseri dört bölüm hâlinde düşünürsek, ilk dörtte birlik kısım, "*başlayış, hazırlık*" mâhiyetindedir, Yavuz Selîm devrine göndermelerle, Cihân Pâdişâhı olacak "*Muhteşem Süleymân*"ın yarınına temel teşkil eden önceki zamanların hatırlatılması mâhiyetinde bilgilerle yüklü, erbâbına mâlûm bahislerdir. İkinci dörtte birlik birlik bölüm, Süleyman-nâme'nin "*zaferler çağı*"na "*âgâz-ı dâsıtân*" olan Mohaç Ovası'nda kopan Türk fırtınası etrâfında, Yavuz oğlu Süleymân'ın rüşdünü isbât etmeye adım attığı yılların hikâyesidir. Bu sayfalar, İbrahim Paşa'nın Pargalılıktan kurtulup "*Makbûl*" olduğu, yıldızının parladığı ve fakat Devletlû Hünkâr'ın gözbebeği oğlu Şehzâde Mustafa'nın istikbâlinin karardığı ve Dünyâ'ya vedâ ettiğinin anlatıldığı bahisleri de içine alır.

Kırk altı yıl sürmüş, Türk târîhinin neredeyse en uzun hükümdârlık çağının sâhibi Muhteşem Süleymân'ın etrafında devreden hâdiseler, okuyanı yoran, sarsan, düşündüren, kıvandıran, bazen de "*keşke olmasaydı*" yâhut "*iyi ki öyle olmuş*" dedirten, her fasılda şaşırtan, sevindiren, üzen gelişmelerle doludur. Bu bakımlardan târîh, bir ibretler aynasıdır...

Bu 1520-1566 arası, Yavuz sonrası "*Devr-i Süleyman*" yılları, Türk gücünün karada, denizde hâkim olduğu, şarktan garba, şimâlden cenûba "*Bir biz vardık Dünyâ'da, bir de küffâr*" sözünü haklı çıkaran zamanlardır. Tuna'nın nazlı gelini Budin, bu yıllarda kapılarını ve gönlünü Türk' e açar. Belgrad, her yaz kaafilelerle çıkılan sefer şâhrâhında orduların Batı ufuklarına giriş kapısıdır. İnce Donanma, Tuna üzerinde yüzlerce zarif ve kıvrak gemiyle süzülür gönenirken, Bâlî Bey'in akıncıları, Estergon önlerinde "*gönüllerini yakan sinsi firâk*"ı dindirmeye, yatıştırmaya çalışırken, "*Barbaros donanmayla seferden dönmekte*", yalın kılıç leventleriyle belki de bir akşam vakti hep birlikte "*yeni doğmuş Ay'a baktıkları yerden gelmektedirler...*" Akdeniz artık, elimizin uzandığı yerde, bir içdeniz vasfını kazanmış, Hayreddin Paşa'nın duâlı dilinde bizim diyârımızın sular güzeli olmuştur. O sular artık "*Adalar Denizi*"dir. Saltanat beşiği "*Şehr-i Stanbul*" her Sefer-i Hümâyûn dönüşü, şenliklerle ışıldamakta, zenginlik, refâh, huzûr, her sâhada; Yahyâ Efendiler, Ebussuûdlar, Koca Sinanlar yetiştirmekte, mübârek akşamlarda Kur'ân sadâları, Süleymâniye'nin kubbelerine ilâhî nakışlar sunmaktadır. Ancak bütün bu güzellikler; belki de Osmanlı'ya "*çağlar atlatabilecek*" tâlihsiz Şehzâde'nin âhının, intizârının döne döne göklere yükselmesine mâni olamamış, diğer Şehzâde Bâyezîd'in gurbet ellerde Cem Sultân'ın uğradığı âkıbetin benzerinden kurtulmasına yetememiştir. Âhlar, figânlar arasında, babaların vicdân azablarıyla birlikte "*bu Cihân'ın bir yanı*" daima yıkık kalmış, "*ecel celâlîleri*" can üstüne can almaya devâm etmiştir.

Fethin hümâları, Tebrîz ve Bağdad üzerinde uçarken, Rodos, Midilli kıyıları, kendilerine yakışan yeni sâhibine göz kırparken, "*seccadeler suya salınmakla*" kalmayıp Cezâyir, Tunus kıyılarına ulaşmakta, hutbeler "*…Es Sultân es Sultân Sultân Selîm Hân oğlu Sultân Süleymân Hân*" adına okunmakta, ama bütün bu haşmet, Taşlıcalı Yahyâ'nın mısralarında tutuşan Mustafa'nın âhını hafifletmeye yetmemekte, Hurrem

Sultân'ın Topkapı Sarayı'nın kubbelerini çınlatan kahkahaları, Mâhidevrân'ın misilsiz ve tesellî kabûl etmez ıztırâbını anlamaya çalışan ve istikbâldeki asırlara yanan bizim de gönlümüzü yaralamaktadır. "*Vâ hayfâ..*" Keşke devrân başka türlü tecellî edeydi! N'olaydı Devrân gönlümüze göre döneydi, denilemez. Çünkü, kader hükmünü icra eder... Dünyâ Sultan Süleymân'a da kalmaz, kalmadı, kalmayacak.

Aziz arkadaşım Turgut Güler Bey, târîhimizin üç zirvesi olan "*Fâtih-Yavuz-Kaanûnî*" ve devirlerini yorumladığı bu üçüncü iddialı eserinde çok yorulmuş olmalı. Yarım asra yaklaşan bir hükümranlığın hikâyesi elbette çetin olmalıdır. Eserinde bizim Peçevî İbrâhim diye bildiğimiz Peçûylu İbrâhim'in târîhinden iktibaslarla okuyucuyu o devrin üslubûna celbeden yazarımız, bizi âdetâ o yıllarda yaşatmış gibi oluyor. Dipnotlarla aydınlatılan bu târîh sohbeti, 500 yıl öncesinin münevver Türkçesidir ve erbâbına mâlûmdur. Turgut Bey'in eseri, sanırsınız ki, Peçûylu Târîhi'nin açılımı, renkleneni ve günümüzde "*Turgutça*" söylenişi gibidir.

Eserde Sinan'ın sanat kudreti, Pirî Mehmed Paşa'nın kemâli, Oruç Reis'in celâdeti, Turgut Reis'in zafer iştiyâkı, okuyucunun rikkat, dikkat ve heyecânını besleyen, bazen ışıltılı bâzen mahzûn sayfalarla akıp gider. Entrikalar, makam hırsları, zaaflar, oyunlardan sonra kaçınılmaz âkıbet gelir. Altın şafaklar, yerini solgun akşamlara bırakmaya hazırlanır. Ömrü seferden sefere ordunun başında "*İ'lâ-yı Kelimetullâh üzre*" geçen şânlı Hükümdâr, babası Yavuz ve büyük dedesi Fâtih gibi seferde iken Sigetvar önlerinde, fetih müjdesi beklerken son nefesini verir. "*Meydan-ı celâdet*" asırlarının hız keseceği Sarı Selîmler, sarı sayfalar devrine doğru nice gaflet sayfalarının açılacağı nice demler başlar.

Muhibbî'nin değer verip beğendiği devrin "*Sultanü'ş-şuarâ*"sı Bakî, "*İbret gözünde niceye dek gaflet uykusu?*" diye soruyor, meşhur Kaanûnî Mersiyesi'nde. Biz târîhin tozlu denilen sayfalarını mütebessim-mütefekkir çehreli "*müceddid*" kalemlerden yeniden okudukça, bu soruya da cevap arıyor, yetişmekte olan nesillerin "*millî romantizmin idrâki*" yolunda bu ve benzeri eserlerin çeşmesinden içmeye, feyz almaya ihtiyaçları olduğunu düşünüyoruz.

Turgut Güler Bey, vazîfesini müdrik bir münevver sıfatıyla, bizi teyakkuza getiren eserleriyle hayırlı bir yol üzerindedir. Ben yola girenlerden ve yola gelenlerden nâçiz bir okuyucusu olarak şükranlarımı tekrar ile hissedâr yaptığı kitabı karşısında takdîr ve tebrîklerimi sunuyorum efendim…

M. Mehdi ERGÜZEL
Erenköy, 25 Haziran 2016
(Şehr-i Ramazân'ın 20'si)

Birkaç Söz

Türk târîhinin *"Süleyman"*ları, ezici ekseriyetle zafer bestelemiş, bize hoşluk ve ihtişâm yaşatmışlardır. Orhan Gâzî'nin büyük / beşe oğlu Süleyman, Rûmeli Fâtihi olmaya niyetlendiğinde, dudaklarında hissettiği deniz kumlarında, İznik'de kılıcını Marmara sularına daldıran Kutalmışoğlu Süleymanşâh'ın aksini görüyordu.

Anadolu ile Rûmeli'nin fetih şarkılarında, gönül uçuran lezzetlerle dilimize nakarât yaptığımız *"Süleymân!"* haykırışı, Türk'ün tâlihindeki yâver gidişlerin de âhenk âyârı gibidir. Kutalmışoğlu Süleymanşâh'la Malazgird şafağını İznik gurûbuna bağlayan dörtnala Türk koşusu, Gâzî Süleyman Paşa'yla da Çanakkale'den Gelibolu'ya seccâde açmıştır.

Kutalmışoğlu Süleymanşâh ve Gâzî Süleyman Paşa'nın târîh mermerine düşen görünüşleri, ne kadar şiirli bir benzerlik taşıyor. Yahyâ Kemâl'in, vatan teknesinde yoğrulan Türklük hamûrunu anlatırken mısrâlara aktardığı *"karışma"* fiili, bu iki muazzez Süleymân'ımızda, en mübârek mevkide duruyor:

"Irkın seni iklîmine benzer yaratırken,
Kaç fethe koşan tûğlar ufuklarla yarışmış!
Târîhini aksettirebilsin diye çehren,
Kaç fâtihin altın kanı mermerle karışmış!"

Kutalmışoğlu Süleyman ile Gâzî Süleymân'ın âkıbetleri, sahne olarak pek benzemese de, geride bıraktıkları sukût-ı hayâl ve umûmî mâtem, aynı renkleri taşır. Kutalmışoğlu, Antakya üzerindeki kardeş rekâbetine karışan Artuk hırsı ve öfkesine cân emânetini verirken, Gâzî Süleyman Paşa'nın sürçen atı, Rûmeli'nde tâze fidan yeşilliğinde filizlenen delikanlılık cevherimizi kara toprağa gömmüştü.

Sultan Birinci Kılıç Arslan'ın, babasından mevrûs celâdet ve kahramanlık mâdeni, misilsiz sayıda bir Hristiyan mahşerine parmak ısırtışı, *"Şâh-ı Şehîd"* Murâd-ı Hudâvendigâr'ın, ağabeyinin ektiği ekini biçerken gösterdiği hikmetli duruş, sanki yan yana, diz dize görünüyor.

Ne mutlu o *"Şâh"* ve *"Gâzî"* Süleymanlara ki, Kılıç Arslan ve Murâd gibi hayrü'l-halefleri vardı. O, arkadan gelen damar gürlüğü sâyesindedir ki, Anadolu'yu şen-şâtır vatan tutan Türkoğlu, Rûmeli'ni de güle oynaya ona kardeş yaptı. Anadolu ile Rûmeli'nin damarlarında dolaşan kan, Kutalmışoğlu Süleymanşâh ile Gâzî Süleyman Paşa'nın fetih hikâyesini yazıyor. Okuyabilene, okuduğundan lâzım gelen mesajı alabilene, teşneyiz.

Bahsine çalışılan bu damar gürlüğü, Timur zelzelesine bile meydân okuyacak, tâze dallarda yeni mecrâlar bulacaktır. Çelebî Sultan Mehmed Hân'ın mübârek gayreti ve hürmetli sabrı, onun torunu ile çağlar üstünde çağlayacak, İstanbul'a kavuşmanın cümle hasenâtını gelir defterine hâsılât kaydedecektir. Yavuz Sultan Selîm Hân'ın, kısacık *"ikindi vakti"*ne, pek büyük ve uzun *"ikindi gölgeleri"* sığdıran füsûnlu saltanatı, biricik oğlu Süleymân'ın, Hz Süleyman'dan mülhem ihtişâmına zemîn hazırlıyordu. Türk târîhi, sâdece Süleyman'lı yıllarının değil, bütün dönemlerinin, her bakımdan şâhikasına, Sultan Selîm Hân oğlu Sultan Süleymân Hân ile çıktı. Aslında, bu fiile, *"çıkma"* yerine *"konma"* demek, daha doğru olur. Zîrâ, Sultan Süleyman Hân-ı Evvel'in saltanatında, Türk Cihân Devleti, tam bir *"hümâ kuşu"* hızı ve irtifâ'ı kazanmıştır. Yürüyen, koşan değil; uçan bir devlet, Sultan Süleymân'ın sevk ve idâresinde, *"Kızılelma"* hedefine kilitlenmiş şekilde, semâların enginliğinde süzülmektedir.

İnsanların fânî ömürlerindeki saâdet ânları, sonraki yıllarda hep müstesnâ bir hatırlanma vesîlesi olurlar. Milletlerin, kendi hayatları demek olan millî târîhlerinde de, bu kabîl devirler vardır. Kaanûnî Sultan Süleyman Hân'ın yarım asra yaklaşan saltanatı, saâdet ve baht besteleri dinlediğimiz, târîhimizin rûyâ lezzetli devridir. Anılan bestelerin icrâsında, vurmalı saz olarak kös kullanılmış, *"Demir Kuşaklı Cihân Pehlevânları"* bastıkları yerde arzı titretmişlerdir.

1538 yılı Eylûl ayının son haftası (Rebîülâhir-Cemâziyelevvel 945), Türk târîhinin şeref kürsüsüne çıkarılması lâzım gelen bir

zaman dilimidir. Avrupa efkâr-ı umûmîyesinin *"Muhteşem"* sıfatı ile andığı Kaanûnî Sultan Süleyman Hân, saltanatının 18. yılını idrâk etmektedir ve 43. yaşının içindedir. Hem Hükümdâr'ın, hem de devletin olgunluk pozları verdiği o sene, Türk Cihân Hâkimiyeti'nin karada ve denizde tûğ yarıştırdığı bir rûyâ demi yaşanmaktadır.

İspanya, Almanya, Avusturya, İtalya başta olmak üzere; Portekiz, İngiltere ve Fransa dışındaki bütün Hristiyan Avrupa'ya ve bu arada İspanya'nın deniz aşırı müstemlekelerine hükmeden Charles-Quint, Türk ordusunun önünde minderden kaça kaça, gidecek yer bulamamış, sonunda meşhûr Cenovalı amiral Andrea Doria kumandasında bir araya getirdiği Haçlı armadasına, cankurtaran simidi gibi sarılmıştı.

600 parça muhtelif gemiden meydâna gelen bu muazzam ötesi deniz gücü, büyük heyheylerle Akdeniz'e açılıp Donanma-yı Hümâyûn'u beklemeye başlamıştı. Eski Cezâyir Türk Sultânı, tâze Osmanlı Kapdân-ı Deryâsı, Barbaros Hayreddin derler bir mertlik timsâli, cüssesi ufak, manevra kaabiliyeti çok yüksek 120 harb sefînesi ile Preveze açıklarında, Dünyâ denizciliğinin altın tâclı zaferine koşar ve o mağrûr Andrea Doria'ya Akdeniz'i dar ederken, Kızıldeniz sâhillerinde bir başka Türk kumandanının nârâları yankılanıyordu.

Portekiz'in ticârî ve askerî nüfûzunda bulunan Hindistan ve ötesindeki Müslüman devletçikler, artık tahammülü imkânsız hâle gelen bu Hristiyan zulmü karşısında, Türkiye'den yardım istemişlerdi. Temeli daha Yavuz Sultan Selîm Hân'ın Mısır Seferi esnâsında atılan Süveyş Tersânesi'nde îmâl edilen 72 gemilik bir başka Türk filosu, Mısır Vâlisi Hâdım Süleyman Paşa'nın emri altında Aden'e doğru yola çıkmış, Bâbü'l-Mendeb Boğazı, Portekiz kadırgalarına kapatılmıştı. Süleyman Paşa, bu seferin sonunda, yardım isteyen Gücerât Sultanlığı'na kadar Kaanûnî fermânını yürütecektir.

1538 Eylûlünün son haftasında (Rebîülâhir-Cemâziyelevvel 945), Akdeniz ve Kızıldeniz'deki donanmalarından gelecek zafer haberlerini bekleyen Kaanûnî Sultan Süleymân Hân'ın, nerede olduğunu tahmîn edersiniz? Normal olarak, İstanbul'da, Saray'da, günlük rutin işlerinin başında olması gereken Süleyman Hân, bahsettiğimiz günlerde Boğdan'da seferdedir ve âsî Boğdan Voyvodası Petru Rareş'e, haddini bildirmekle meşgûldür. *"Kara Boğdan Sefer-i Hümâyû-*

nu" denilen bu askerî harekât, Prut ve Turla (Dinyester) nehirleri arasındaki Türk hâkimiyetini pekiştirmiştir. *"Burhânü'l- Havâkîn",*[1] Barbaros ve Süleyman Paşa'nın kazanacağı zaferlerden öylesine emîndir ki, İstanbul'da bekleyerek heyecân duymasını îcâb ettirecek hiçbir fevkalâde ahvâl yoktur. Bu özellikleri taşıyan devlete, cümle Âlem *"Cihân Devleti",* onun sultânına da *"Cihân Pâdişâhı"* diyor.

Son zamanlarda, bilhassa film sektörünün elinde ve dilinde, hissedilir şekilde bir Kaanûnî Sultan Süleyman bahsi açılmıştır. Bu, millî târîhimize yönelen nazarların artışını sağladığından, elbette isâbetli adım ve hareketler cümlesindendir. Lâkin, söz konusu film senaryolarında siyâsî, askerî, medenî başlıklar geri plâna itilip, magazin ve kadın ağırlıklı değerlendirmeler öne çıkarılmaktadır. Bu filmleri seyredenler, Harem'den çıkmayan, devâmlı kadın dedikoduları arasında gidip gelen bir Kaanûnî Sultan Süleyman Hân'ın, on üç Sefer-i Hümâyûn'u hangi Harem koridoruna ve dehlizine sığdırdığını, soracak hâle gelmişlerdir. Bütün fânî insanlar gibi, elbette Sultan Süleyman Hân da sevmiş, sevilmiş, yatmış, uyumuştur. Bundan tabiî bir şey olamaz. Ne var ki, anmaya çalışılan bu filmler yüzünden, aslı perdelenmiş bir Kaanûnî Sultan Süleyman portresi teşekkül ettirilmiştir. Buradan yola çıkan ve zâten pusuda beklemekte olan kasıt ehli, mürekkebi dışarıdan tedâriklerle, bizim saâdet devrimizin Hâkân'ını, istiskâl edecek, ondan kadîm intikâmlarını alacak fırsatı yakalamışlardır.

Bu fırsat gözleyicilerine göre, Yavuz Sultan Selîm Hân'ın tek oğlu ve onuncu Osmanlı hükümdârı Sultan Süleyman Hân-ı Evvel'e *"Kaanûnî"* ve *"Muhteşem"* sıfatlarıyla hitâb edilmesi hatâ (!) imiş. *"Bu unvânlardan birincisini içeride biz verdik, diğerini de dışarıda yabancılar yakıştırdı."* denilerek, bu Hükümdâr'ın, her iki sıfatı da hak etmediği isbatlanmaya (!) çalışılıyor.

Güyâ, 1520-1566 arasındaki kırk altı yıllık Kaanûnî devri, *"kaanûnsuzluk"*ların ayyûka çıktığı bir zaman dilimi olmuş. Pîrî Mehmed Paşa'nın azledilmesinden -hâlbuki azl değil, emekliye sevk- Fuzûlî'nin meşhûr *"Şikâyetnâme"*sine kadar uzatılan münferid bir

[1] Hâkânların Hâkânı (hâkânlara hâkanlık bahşeden)/Kaanûnî Sultan Süleyman Hân

takım hâdiseler, bu, sözde ve yakıştırma *"kaanûnsuzluk"* etiketine mesned sayılıyor.

Yine aynı fukarâ mantığa göre, bu Pâdişâh'ın saltanat yılları, başta Fransa'ya verilen kapitülâsyonlar olmak üzere, Malta önündeki akâmet, şehzâdeler arasındaki -fâciaya alem- velîahdlık mücâdelesi göz önüne alındığında, nasıl *"Muhteşem"* olabilirmiş? Bindiğimiz dalı, böyle âciz bakış açısı ve mütalâalarla kesiyoruz. Sonra da, *"Niye hâlâ çukurdayız?"* diye feryâd u figân koparıyoruz? Sultan Süleyman Hân-ı Evvel, anasının ak sütü gibi helâl olan *"Kaanûnî"* ve *"Muhteşem"* sıfatları ile; Türk târîhine de, dünyâ târîhine de nakşedilmiştir.

Bir başka memlekette görülmeyecek zebûnküş gayretlerle, kendi değerlerimizi horluyor, onların varlığından rahatsız oluyoruz. *"Kaanûnî Sultan Süleyman"* kelimeleri, o kadar klâsik hâle gelmiştir ki, bu sultânımızın adına ilâve edilecek başka tâbirler, yadırganmaktadır. Aynı şekilde, *"muhteşem"* sözünün Batı dillerindeki karşılıkları, yabancı târîh kitaplarında, hep bu Türk Pâdişâhı'nın ismiyle birleştirilerek konmaktadır. Zamânımızdan mâziye uzatılacak, bu *"redd-i mîrâs"* kandilinden başka şey kalmadı mı? Bu reddiyeciliğin en önemli sebeplerinden biri *"yükseklik korkusu"*dur.

Süleymâniye Câmii'nde, ilk safta, iftitah tekbîri için ellerinizi kulak memelerinize doğru kaldırdığınızda, aradaki pencereyi, duvarı ve hazîredeki mezar taşlarını saymazsanız iki, üç adım ötenizdeki Kaanûnî Türbesi'ni düşünmez misiniz? 28 Kasım 1566 (15 Cemâziyelevvel 974) Perşembe günü, bu mekânda kılınan cenâze namâzını ve az ilerideki toprak yığınına teslîm edilen Cihân Pâdişâhı'nı fikr ettikçe, bu *"ulvî"* mekânın daha bir hikmetle dolduğunu hissiyâtınıza anlatmaz mısınız?

Yine, *"Süleymâniye"* tefekkürü içinde, mutlakâ bir Mîmâr Sinan figürü bulunmaz mı? Hiç, Sinan'sız bir Süleymâniye düşünülebilir mi? Dünyâ'da, kendi mezârını inşâ eden kaç mimâr vardır? Mesleği, unvânı, titri *"mîmâr"* olup da, kendisine mezar yapan âdemoğlu, elbette çıkmıştır, ama Sinan kâbında bir *"kutup"* arasak, bulur muyuz?

Eserlerindeki ihtişâma bakıp da, mutantan bir Sinan türbesi hayâl etmeyin. Eski *"Bâb-ı Meşîhat"*, bugünkü İstanbul Müftülüğü bahçe kapısının çapraz karşısında, Süleymâniye Câmii'ne bitişik denecek kadar yakın mesâfede yer alan *"Mîmâr Sinan Türbesi"*, belki

de düne âit mezarların en alçak gönüllüsü. Yalnız İstanbul'u değil, Osmanlı coğrafyasının akla gelen her noktasını gergef gergef işleyen *"Koca Sinan"*ın, böylesine mütevâzı ve sâde bir kabirde yatması, onu daha da büyütüyor. Hakkında, top top gönül kumaşları kesileceğini, muhakkak, kendisi de biliyordu.

Kaanûni ile Mîmâr Sinan, birbirlerine ne kadar yakışıyorlar. İkisinin adının, Süleymâniye'de kılınan farz namâzlarından önceki duâ dâvetinde anılması, hayrı ve san'atı kol kola girmiş gösteriyor. Yıllardır Türkiye eğitim kademelerinde *"mesen"* tâbirini İtalyan patenti ile okutmaya, öğretmeye çalışan idrâk ehline, Kaanûnî'nin şahsında görünen san'at, san'atkâr hâmîliğini hangi kalıba dökerek, nasıl anlatmalı? Bunu başardığımız gün, Türk'ün yükseklik korkusu kalmayacaktır.

Bizim dışımızdaki Dünyâ'nın, *"Muhteşem"* sıfatı ile andığı Kaanûnî Sultan Süleyman Hân, aynı zamanda, edebiyâtımızın büyük şâirlerindendir. *"Muhibbî"* mahlâsı ile hacimli bir dîvân meydâna getiren bu Cihân Pâdişâhı, dillere pelesenk olmuş:

"Halk içinde mûteber bir nesne yok devlet gibi,
Olmayâ devlet Cihân'da bir nefes sıhhat gibi."

beyitinin dışında, daha pek çok hikmetli ve füsûnlu sözün sâhibidir. Bunlar arasında bir tânesi, artık atasözü telâkkî edilmektedir. Tasavvufdan icâzetli o beyit şöyledir:

"Kadd-i dildâre kimi ar'ar dedi, kimi elif.
Cümlenin maksûdu bir ammâ, rivâyet muhtelif."[2]

Bu nefis teşhîsi, millî kültür hamûlemizin ve o vâdîdeki mes'elelerimizin tamâmına, gür bir ışık huzmesi olarak tutabiliriz.

Süleymâniye'nin dört minâresine Koca Mîmâr Sinan, Ebussûd Efendi, Fuzûlî ve Bâkî aynı ânda çıksa; Dâvûdî seslerle Ezân-ı Muhâmmedî'yi mukâbele usûlü okumaya başladıklarında, Barbaros Hayreddin Paşa'nın deniz ufkunda görünen baştardasından, zafer

[2] Sevgilinin boyuna, kimi dağ servisi, ardıç; kimi elif dedi. / Herkesin söylemek istediği aynı, ama bunu farklı şekilde dile getiriyorlar.

müjdesi topların arka arkaya İstanbul semâlarına gönderildiğini göz bereketlerine dâhil etseler ve bu muazzam tabloyu, Yahyâ Kemâl mısrâlarına taşıyıp, o sırada câmiin Hünkâr Mahfîli'nde huşû içinde diz çökmüş, tekmil sultanlık meziyetlerini câmi dışında bırakmış sâdeliği içinde, el açıp niyâza yönelen Kaanûnî Sultan Süleyman Hân'a takdîm etse; bütün zaman köprü ve tünellerini yok farz edip târîhimizle hâl-hamûr olsak, bahtiyârlığımıza had çekmekte zorlanırdık. O mes'ûd tabloyu, hayâl etmek dahî müşkil ötesi iken, bu satırların âciz yazıcısı, kelimelere yükleme cür'etini gösterdi. Bu cesâreti mâzûr kılacak bir gerekçe varsa, o da, millî târîhimizin bu saâdet devrini, Türk milletinin önüne koyma cehdidir. Bu mütevâzı çalışmanın en büyük maksadı, Kaanûnî Sultan Süleyman Hân'ın şahsında, Türk'ün büyüklüğünü, ihtişâmını anlatabilmektir.

Kitaba *"Demir Kuşaklı Cihângîr-Süleymannâme"* isminin verilmesinin birkaç sebebi var. Kaanûnî Sultan Süleyman vefât ettiğinde, büyük şâir Bâkî'nin kaleme aldığı mersiye, İstanbul'da kılınan cenâze namâzı ve defin merâsiminin ardından, önce şâiri tarafından okunur, ardından da Türk Cihân Devleti'nin her köşesinde tekrârlanır, dillerden gönüllere aktarılır. Bu fevkâlade güzel âbide şiirin bir beytinde, Kaanûnî Sultan Süleyman Hân'a hitâben, şu ifâde yer alır:

"Şemşîr gibi Rûy-ı zemîn'e taraf taraf
Saldun demür kuşaklu Cihân pehlevânları[3]

Bu mısrâlarda geçen *"Demür Kuşaklu Cihân pehlevânları"*, Kaanûnî Sultan Süleyman Hân'ın askerleri, yâni Ordu-yı Hümâyûn'un neferleridir. Saltanatında bu ordunun başına on üç def'a geçerek Sefer-i Hümâyûn'a çıkan Kaanûnî Sultan Süleyman Hân, bahsedilen askerlerin başkumandanı olduğundan, kendisi de, bir *"Demür Kuşaklu Cihân Pehlevânı"*dır. Kaanûnî Sultan Süleyman Hân, Mohaç Zaferi'ne uzanan muharebeyi *"Hünkâr Tepesi"* veyâ *"Türk Tepesi"* denilen yük-

[3] Dünyâ'nın her tarafına, elindeki kılıcı sallar gibi, demir kuşaklı Cihân pehlivanları gönderdin (eline ve ayağına çabuk, gürbüz, cesur, fevkalâde muhârib, yenilmez, pehlivan yapılı Türk askerleri, Dünyâ'nın her tarafına, senin fermânlarınla yayıldılar, gittkleri yerleri fethettiler).

sekçe bir yerde tâkib ederken, her ân savaşa dâhil olacak şekilde, eli kılıcının kabzasında, bekliyordu. Pâdişâh, o sırada zırhını giymiş ve başındaki tolgasının üzerine üç sorguç takmıştı. Artık o, *"Demir Kuşaklı Cihângîr"* idi. Bâkî'nin verdiği ilhâmla ve Mohaç Zaferi tablosu içindeki Kaanûnî Sultan Süleyman portresinden çıkan mesajla, bu çalışmaya *"Demir Kuşaklı Cihângîr"* adı verildi. Türklüğün bir başka Cihângîr hânedânı olan Selçukluların büyük atası Selçuk Bey, *"Temür Yalığ / Demir Yaylı Dokak"*ın oğlu idi. *"Demir Yay"*, bilinen en eski devirlerden başlayarak, Türkler arasında hâkimiyet ve irâde sembolü olarak bilinmiş, onu taşıyanı güçlü kılmıştır. Kaanûnî Sultan Süleyman Hân'ın da ecdâd-ı kirâmından olan *"Temür Yalığ Dokak"*, *"Demir Kuşaklı Cihângîr"* ilhâmının mühim kaynaklarındandır. Âciz'in, bundan önce yayımlanan, Yavuz Sultan Selîm Hân ile Fâtih Sultan Mehmed Hân'ı anlatmaya cesâret eden *"Cihângîr Tûğlar-Selîmnâme"* ve *"Şehsüvâr-ı Cihângîr-Fâtihnâme"* isimli kitaplarına ismen yakınlaşmak gâyesi de gözetilmiş, *"Cihângîr Üçlemesi"* murâd edilmiştir. Yine, bundan önceki o iki kitabın *"Selîmnâme"* ve *"Fâtihnâme"* oluşlarından hareketle, bu çalışmanın adına *"Süleymannâme"* ilâvesi yapılmıştır. Bu sûretle, önünüzdeki sahîfeler yekûnuna *"Demir Kuşaklı Cihângîr-Süleymannâme"* ismi verilmiştir.

Kaanûnî Sultan Süleyman Hân Hazretleri'nin şahsında, Türk milletine ve onun muazzez hâtırâsına takdîm edilen bu kemter çalışmayı, hayat arkadaşım Hatice Rûhân'a, canım kızlarım Ayşegül Selcen ve Bilge'ye, can dostum ve azîz arkadaşım Mehmed Mehdi Ergüzel'e, Ötüken Neşriyât'ın himmet ve teşvîk menbâi Nurhan Alpay Beyefendi ile gayreti hürmetli sevgili Kadir Yılmaz'a armağan ediyorum.

Turgut GÜLER
Üsküdar, Ekim 2016

“Mektup, Süleymân’dandır,
Rahmân ve Rahîm Olan Allâh’ın Adıyladır.”

“Ve li Süleymâne’r-rîha âsıfeten tecrî biemrihî ile’l-arzı’lletî bâreknâ fîhâ. Ve künnâ bikülli şey’in âlimîn. / Süleymân’ın emrine de kasırga (gibi esen) rüzgârı verdik; onun emriyle, içinde bereketler yarattığımız yere doğru eserdi. Biz, her şeyi biliriz.” [Enbiyâ Sûresi, 81. âyet]

“Ve li Süleymâne’r-rîha gudüvvühâ şehrün ve revâhühâ şehrün ve eselnâ lehü ayne’l-kıtr. Ve mine’l-cinni men ya’melü beyne yedeyhi bi izni rabbih. Ve men yezig minhüm an emrinâ nuzikhü min azâbi’s-saîr. / Ya’melûne lehü mâ yeşâü min mehârîbe ve temâsîle ve cifânin ke’l-cevâbi ve kudûrin râsiyât. I’melû âle Dâvûd’e Şükra. Ve kalîlün min ibâdiye’ş-şekûr. / Felemmâ kazaynâ aleyhi’l-mevte mâ dellehüm alâ mevtihî illâ dâbbetü’l-arzı te’külü minseeteh. Felemmâ harre tebeyyeneti’l-cinnü en lev kânû ya’lemûne’l-gaybe mâ lebisû fi’l-azâbi’l-mühîn. / Sabah gidişi bir aylık mesâfe, akşam dönüşü yine bir aylık mesâfe olan rüzgârı da Süleymân’a (onun emrine) verdik ve onun için erimiş bakırı kaynağından sel gibi akıttık. Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı, onun önünde çalışırdı. Onlardan kim emrimizden sapsa, ona alevli azâbı tattırırdık. / Onlar, Süleymân’a kalelerden, heykellerden, havuzlar kadar (geniş) leğenlerden, sâbit kazanlardan ne dilerse yaparlardı. Ey Dâvûd Âilesi! Şükredin. Kullarımdan şükreden azdır! / Süleymân’ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun ölüsünü, ancak değneğini yiyen bir ağaç kurdu gösterdi. (Sonunda yere) yıkılınca, anlaşıldı, ki, cinler gaybı bilselerdi, o küçük düşürücü azâb içinde kalmazlardı.” [Sebe’ Sûresi, 12., 13., 14. âyetler]

“Ve vehebnâ li Dâvûde Süleymân. Ni’me’l-abd. İnnehü evvâb. / İz uriza aleyhi bi’l-aşiyyi’s-sâfinâtü’l-ciyâd. / Fe kâle innî ahbebtü hubbe’l-hayr. An zikri Rabbi hattâ tevâret bi’l-hicâb. / Rudduhâ aleyy. Fetafika meshan bi’s-sûkı ve’l-a’nâk. / Ve lekad fetennâ Süleymân’e ve elkaynâ alâ kürsiyyihî ceseden sümme enâb. / Kâle Rabbiğfir lî veheb lî mülken lâ yenbagî li ehadin min ba’dî. İnneke ente’l-vehhâb. / Ve sehharnâ lehü’r-rîha tecrî biemrihî ruhâen haysü esâb. / Ve’ş-şeyâtîne külle bennâin ve gavvâs. / Ve âherîne mukarrenîne

fi'l-asfâd. / Hâzâ atâünâ femnün ev emsik bi gayr-i hisâb. / Ve inne lehü ındenâ lezülfâ ve husne meâb. / Biz Dâvûd'a Süleymân'ı verdik. Süleymân, ne güzel bir kuldu! Doğrusu o, dâimâ Allâh'a yönelirdi. / Akşama doğru, kendisine, üç ayağının üzerinde durup bir ayağını tırnağının üzerine diken çalımlı ve saf kan koşu atları sunulmuştu. / Süleyman: 'Gerçekten ben mal sevgisini, Rabb'imi anmak için istedim' dedi. Nihâyet Güneş battı. (O zaman:) 'Onları (atları) tekrar bana getirin' dedi. Bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı. / And olsun, biz Süleymân'ı imtihân ettik. Tahtının üstüne bir ceset bırakıverdik, sonra, o yine eski hâline döndü. / Süleymân: 'Rabb'im! Beni bağışla; bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümranlık ver. Şüphesiz sen, dâimâ bağışta bulunansın,' dedi. / Bunun üzerine biz de istediği yere onun emriyle kolayca giden rüzgârı, binâ kuran ve dalgıçlık yapan şeytanları, demir halkalarla bağlı diğer mahlûkâtı, onun emrine verdik. / 'İşte bu, bizim bağışımızdır. İster ver, ister (elinde) tut, hesapsızdır' dedik. / Doğrusu, onun bizim katımızda büyük bir değeri ve güzel bir yeri vardır." [Sâd Sûresi, 30., 31., 32., 33., 34, 35., 36., 37., 38., 39., 40. âyetler]

"Ve lekad âteynâ Dâvûd'e ve Süleymân'e ılmâ. Ve kâle elhamdüli'lâhi'llezî fazzelenâ alâ kesîrin min ibâdihi'l-mü'minîn. / And olsun ki, biz, Dâvûd'a ve Süleymân'a ilim verdik. Onlar: Bizi mü'min kullarının birçoğundan üstün kılan Allâh'a hamd olsun, dediler." [Neml Sûresi, 15. âyet]

"Kâlet eyyühe'l- meleü innî ulkıye ileyye kitâbün kerîm. / İnnehü min Süleymân'e ve innehü bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm. / (Süleymân'ın mektûbunu alan Sebe' Melîkesi:) 'Beyler, ulular! Bana çok önemli bir mektup bırakıldı.' dedi. / Mektup, Süleymân'dandır, rahmân ve rahîm olan Allâh'ın adıyla (başlamakta) dır." [Neml Sûresi, 29. ve 30. âyetler]

***

Hz. Dâvûd'un oğlu olan Hz. Süleyman, Hristiyan ve Yahûdî akîdelerinde sâdece kral olarak bilinir. İslâm indinde ise o, peygamberler zincirinin pek tanınmış bir halkasını teşkîl eder. Bunun en büyük ve mühim delîli ise, Kurân-ı Kerîm'in muhtelif sûrelerinin, az sayılmayacak âyetinde, Hz. Süleyman'dan bahsedilmesidir. Hz. Süleyman, İsrâiloğulları'na gönderilen bir peygamberdir.

"Süleyman" kelimesinin, *"barış, sükûnet, selâmet"* mânâlarına gelen İbrânîce *"Şelomoh / Şlomo"* sözünden çıktığı tahmîn ediliyor.

*"Süleymân"*ın, bu kök ile alâkası düşünüldüğünde, *"barışcı, sulhperver, selâmet veren"* demek olduğu zannediliyor. Ahd-i Atîk'de ifâde edildiğine göre, Hz. Dâvûd, Allâh'dan, oğlunun devrinde, barışın ve sükûnetin hâkim olacağına dâir bir mesaj aldığı için, ona *"Süleyman"* adını koymuştur.

İslâmî mehâzlarda, *"Süleyman"* isminin *"selâmet"* kelimesinden geldiği ve Hz. Dâvûd'un oğluna, düşmanları kendisine râm oldukları ve o da düşmanlarından emîn bulunduğu için verildiği ifâde edilmektedir. Yahûdî geleneğine göre, Hz. Süleymân'ın annesinin ismi, *"Bat-şeba"*dır.

Hz. Süleyman hakkındaki bilgilerin kronolojik değerlendirmesinden, onun M.Ö. 965-928 yılları arasında, İsrâioğulları Devleti'ne hükümdârlık yaptığı tahmîni çıkarılıyor. Babası Hz. Dâvûd'la da, bir müddet ortak saltanat sürdüğü hesâb edildiğinde, tahtta kaldığı yıl sayısı 40'ı aşmaktadır. Tek başına devleti idâre etmeye başladığında, 20-25 yaşlarında olduğu söyleniyor.

Yine Ahd-i Atîk'de belirtildiğine göre, Hz. Dâvûd, ölmeden evvel oğlu Süleymân'a, Hz. Mûsâ'nın yolundan ayrılmaması ve saltanatını kuvvetlendirecek tedbîrleri alması yolunda nasîhatte bulunmuştur. Hz. Süleyman, babasından Fırat Nehri ile Mısır arasında uzanan geniş bir ülke devralmıştır. Tahta oturunca, Hz. Dâvûd'un nasîhatini yerine getiren Hz. Süleyman, bütün düşmanlarına diz çöktürmüş ve Mısır Firavunu'nun kızıyla da evlenmiştir. Yahûdî kaynaklarının ifâdesine göre, onun saltanat yılları bolluk, bereket ve refâh içinde geçmiştir.

İslâm dini ve Müslüman Âlemi için Hz. Süleyman, ihtişâmlı bir saltanat süren, kuşlar başta, bütün mahlûkâtla muhâvereye giren, rüzgâra hükmeden bir erişilmez hükümdâr kudretini temsîl eder. Bütün bu sultanlık vasıfları bir kenâra, o, peygamberdir ve Allâh'ın seçtiği özel bir kuldur. Müslüman akîdesinin, bütün peygamberler için koyduğu saygı ve yüceltici hisler, Hz. Süleyman için de geçerlidir. Bu açıdan baktığımızda, onun, son zamanlarında putlara taptığı, Allâh indindeki değerini kaybettiğine dâir Ahd-i Atîk'de bulunan ifâdelere inanmak, en azından bir Müslüman için çok zor görünmektedir.

Cinlere de hükmeden Hz. Süleyman, inşaatında onların çalıştığı mâbed ve saraylar yaptırmış, eriyen bakırlar, dere misâli akmıştır.

Yine Kur'ân'da ifâde edildiğine göre, sarayının balkonundan bahçede çalışan cinlere bakarken vefât etmiş, elindeki asâsına dayandığı için, öldüğü, uzun süre anlaşılmamıştır. Nihâyet, ağaçtan mâmûl asânın içindeki kurt (dâbbetü'l-arz), yemeye başladığı asâyı ortadan bölmüş, bunun üzerine Hz. Süleymân'ın vücûdu yere yığılmıştır.

Bütün Dünyâ edebiyâtlarının çok mühim malzemelerinden biri, Hz. Süleymân olmuştur. İslâm edebiyâtı başlığı altında yer alan Türk, Arap ve Fars eserlerinde, asırlarca, Hz. Süleyman'dan bahsedilmiş, onu anlatan müstakil edebî mahsûller yazılmıştır. Hz. Süleymân'ın başta kendi ismi ve ihtişâm damgalı hasletleri olmak üzere, insan, hayvan ve tabiat güçlerinden teşekkül eden mefhûm kadrosu, Türk edebiyâtında ve fikir hayâtında, sık tekrarlanan bir mevzu ve mazmûn arşivi oluşturmuştur. Bahsedilen kadro içinde, *"Hz. Süleymân'ın babası Hz. Dâvûd, vezîri Âsâf, kuşu Hüdhüd, sefer esnâsında karşılaştığı karınca ve çekirgeler, onun emriyle esen rüzgâr, onun gayretiyle îmân eden Sabâ Melîkesi Belkıs, uçan taht, dev, İfrît, saltanat, zenginlik, ihtişâm, mühür, asâ"* gibi ad ve tâbirler sayılabilir. Dîvân edebiyâtının olduğu kadar, halk söyleyişinin de, Hz. Süleyman hakkında ortaya koyduğu epeyi yazı ve söz sermâyesi vardır. Âsâf, *"vezîr"*lik müessesesinin remzi olarak yerleşmiş, vezîrlerin ekseriyeti, Âsâf olabilmek için gayret sarfetmişlerdir. Kendisi bir Osmanlı vezîri olan Lûtfi Paşa, devlet idâresi hakkında yazdığı siyâsetnâme vâdîsindeki eserine *"Âsâfnâme"* adını, sayılan hassâsiyet yüzünden vermiştir.

Âsâf'ın vezirliği temsîl etmesi gibi, Hz. Süleyman da, pâdişâhlar için model olmuştur. Pâdişâhları medih için kaleme alınan kasîdelerde, hakkında kasîde yazılan hükümdâra *"Süleymân-ı zamân, Süleymân-ı devrân"* tarzındaki terkîblerle hitâb edilmiştir.

***

6 Kasım 1494 (6 Safer 900) Perşembe günü, Şehzâde Selîm'in Trabzon'daki sarayında, hanımı Hafsa Sultan'dan bir oğlu Dünyâ'ya geldi. Sultan İkinci Bâyezîd Hân'ın saltanatı devâm ediyordu. 24. yaşının içinde bulunan Şehzâde Selîm, 13 yıldır Trabzon'da Sancak Beyi idi. Selîm, doğum haberini aldığında, kabına sığmaz bir rûh hâleti ile abdest aldı ve Mushâf-ı Şerîf'i rastgele açtı. Açılan sahîfede

Neml Sûresi'nin âyetleri vardı. Şehzâde'nin gözü, 30. âyete takıldı. Orada: *"İnnehü min Süleymân'e ve innehü bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm. / Mektup, Süleymân'dandır, Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla (başlamakta) dır."* ilâhî ifâdesi yer alıyordu.

Müslüman Türk yaşayışında, doğan çocuğa ad verme husûsunda, en çok mürâcaat edilen yollardan biri, Kur'ân-ı Kerîm'i herhangi bir sahîfesinden açarak, orada geçen uygun bir kelimeyi, seçmekti. Osmanlı Hânedânı, bahsedilen ad koyma usûlünü, sıklıkla tatbîk etmişti. Şehzâde Selîm'in dedesi Fâtih Sultan Mehmed Hân, 30 Mart 1432 (27 Receb 835) Pazar günü sabâhın erken saatlerinde, Edirne'de doğduğunda, Sultan İkinci Murâd Hân, önünde açık duran Kur'ân'daki Muhammed Sûresi'ne bakarak, oğluna *"Mehemmed"* adını koymuştu.

Şehzâde Selîm, doğan şehzâdesine Süleyman ismini verirken, nasıl Hz. Süleyman'dan bahseden Kur'ân lâfzına istinâd etmişse, Dünyâ'yı teşrîf eden Âl-i Osman'ın Süleymân'ı da, babasının âyet yönelişini boşa çıkarmayacak, târîh içinde, Hz. Süleyman'dan derin izler taşıyan ve Hz. Süleyman ruhsatlı bir saltanat sürecektir. Hz. Süleyman, 20'li yaşların içinde tahta çıkmıştı, Şehzâde Süleyman, *"Sultan Süleymân"* olduğunda, 25. yaşının içinde bulunacaktı. Hz. Süleyman, babası Hz. Dâvûd'dan, belli başlı problem ve sıkıntıları hâlledilmiş bir devlet devralmıştı. Yavuz Sultan Selîm Hân da, oğlu Sultan Süleymân'a, doğu ve güney istikaametlerindeki her türlü mes'elesi çözülmüş bir Cihân Devleti bırakacaktı. Hz. Süleyman, esen rüzgârdan uçan kuşa, yerdeki karıncadan cinler topluluğuna kadar, Dünyâ'nın görünen-görünmeyen her çeşit iklîmine hükmetmişti. Sultan Süleyman da, saltanatının ortalarında, Dünyâ'da kendisinden izinsiz kuş uçurulmayacak derecede bir saltanat ihtişâmına ulaşacaktı. Hz. Süleyman, sarayının balkonunda asâsına dayanmış vaziyette bahçede çalışan cinlere bakarken vefât etmiş ve dayandığı asâ, içindeki ağaç kurdu tarafından ortadan bölününceye kadar öldüğü anlaşılmamıştı. Sultan Süleyman da, Sigetvar Kalesi muhâsarası devâm ederken top, tüfek, kılıç, kalkan, gürz sesleri ve her biri birer Cihân pehlivânı olan askerlerinin dağ çatlatan nârâları arasında son nefesini verecek, Velîahd Şehzâde Selîm Belgrad'a gelip Ordu-yı Hümâyûn'a kavuşuncaya kadar, ölümü gizlenecekti. Hz. Süleyman, 40 yıldan fazla sal-

tanat sürmüştü. Sultan Süleyman da, 46 yıl Cihân Pâdişâhı olarak hüküm-fermâ olacaktı.

Sözün özü, *"Süleyman"* adını alan bu Osmanlı Şehzâdesi, Hz. Süleymân'ın oldukça fazla haslet ve vasfını, ilâhî tecellî ve takdîrlerle tevârüs edecektir. Sultan Süleymân'ın nice icraatına, pek geniş bir insan kalabalığının dili ve eliyle, üstelik Dünyâ'nın kabûlüne ulaşarak Hz. Süleymân'dan sâdır olmuş gibi, *"ihtişâm"* elbîsesi giydirilecektir. Bu yüzden, Sultan Süleymân için, bizim dışımızdaki Dünyâ, *"Muhteşem"* tâbirini kullanacaktır.

Süleymân'ın erişeceği bu göz kamaştırıcı saltanat tablosu, elbette, kendi kaabiliyet ve gayretinin eseridir. Fakat babası Yavuz Sultan Selîm Hân'ın, oğluna bıraktığı devlet yapı ve malzemesini de, bu hesâbın dışında tutmamak lâzımdır. Yine bu hesâba, Şehzâde Süleymân'ın başka erkek kardeşi olmayışını, iri harflerle yazmalıdır. Yavuz Sultan Selîm'in tahta çıkarken karşılaştığı baba, kardeş ve yeğen başlıklı gâilelerin hiçbiri, Sultan Süleymân'ın önüne çıkmayacaktır.

6 Kasım 1494 (6 Safer 900) Perşembe günü, Hz. Süleyman'dan ilhâm, ürperiş ve kader tecellîleri alarak doğan Şehzâde Süleyman, kendisi de bir şehzâde olan Selîm'in oğlu idi. O sırada Osmanlı Tahtı'nda, Süleymân'ın dedesi Sultan İkinci Bâyezîd Hân oturuyordu. Süleymân'ın annesi Hafsa Hâtûn (Sultan), Kırım Hân'ı Mengli Giray'ın kızı idi. Fâtih Sultan Mehmed Hân'ın, 1475 yılında Osmanlı Devleti'ne bağladığı Kırım Hânlığı'nın başında, Osmanlı Pâdişâhı'nın izni ile tahta çıkan bir Kırım Hânı bulunuyordu. 1478'den beri Kırım Hânı olan Mengli (Benli) Giray'ın kızı Hafsa Hâtûn ile Osmanlı Pâdişâhı Sultan İkinci Bâyezîd Hân'ın oğlu Şehzâde Selîm, büyük ihtimâlle, 1494 yılı Ocak ayı içinde (Rebîülevvel-Rebîülâhir 899), Trabzon'da yapılan bir düğünle evlenmişlerdi. Bu evlilik, bir taraftan Osmanlı Kırım hânedânları arasında yakınlık ve akrabâlık tesis ederken, diğer yandan Şehzâde Selîm'in birkaç yıl sonra girişeceği saltanat mücâdelesinde, Kırım'ın desteğini yanında bulmasını sağlayacaktır. Sultan İkinci Bâyezîd ile Kırım Hânı Mengli Giray, bu evlilik sâyesinde hem dünür olacaklar, hem de müstakbel Yavuz Sultan Selîm saltanatına açılacak kapılardan birinin önünde görüneceklerdir.

Başta Çağatay Uluçay ve Ali Haydar Bayat olmak üzere, bir kısım araştırıcılar, bir vakıfnâme kaydında geçen ve Hafsa Sultân'ın babasına âit olduğu iddia edilen *"Abdü'l-muîn"* ve *"Abdu'r-rahmân"* kelimelerinden hareket ederek, Şehzâde Süleymân'ın annesini, mühtedî bir âilenin çocuğu olarak göstermektedirler. İsmâil Hakkı Uzunçarşılı, Halil İnalcık gibi Osmanlı târîhi mütehassısları ise, Hafsa Sultân'ın Mengli Giray'ın kızı olduğunda hem-fikirdirler. Biz, bu âciz kitabımızda, Şehzâde Süleymân'ın, anne tarafından dedesinin Mengli Giray olduğunu zannediyor, müstakbel Kaanûnî Sultan Süleyman Hân'ın şeceresini, bu bilgiye istinâd ettiriyoruz. Elbette, her işte olduğu gibi, doğrusunu Allâh bilir.

Şehzâde Süleymân'ın doğumu, Neml Sûresi'nin 30. âyetinden izler taşıdığı gibi, hicrî takvîmle 900 yılının ikinci ayının (Safer'in) altıncı günü Dünyâ'ya gelmesi de hayra yorulmuş, tefe'ül edilmiş ve hüsn-i tevâfukdan sayılmıştır. Zîrâ, bahsedilen zaman, hicrî 10. asrın başıdır. Şehzâde Süleyman, babasının vefâtı üzerine Osmanlı Devleti'nin tahtına oturduğunda, Süleyman ve Mûsâ Çelebîleri hesâba dâhil etmeyen klâsik anlayışa göre, onuncu pâdişâh idi. Onun, onuncu asrın başında doğup onuncu pâdişâh olarak tahta oturması, rakamların sihrine inanan pek çok söz sâhibini, cezbesi altına almıştır.

Şehzâde Süleymân'ın doğum târîhi hakkında da ihtilâf vardır. Bir kısım kitaplarda, onun 27 Nîsân 1495 (1 Şa'bân 900) Pazartesi günü Dünyâ'ya geldiği ifâde edilmektedir. Bu bilgi karışıklığının sebebi, Şehzâde'nin babasının da o sırada şehzâde olmasıdır. Ne de olsa, Trabzon bir şehzâde sancağıdır ve Süleymân'ın doğduğu saray da bir şehzâde sarayıdır. Hükümdâr (pâdişâh) sarayındaki titiz vak'a tâkibi, şehzâde sarayında yapılmamış olmalıdır ki, bu kabîl takvîm ihtilâfları görülmüştür. Bu ikinci doğum târîhini esas kabûl etmemiz durumunda da, Şehzâde Selîm ile Hafsa Hâtûn (Sultan)'un evlenme yıllarında, çok büyük bir geriye gidiş yoktur. Süleymân'ın, bu evliliğin ilk çocuğu olduğu düşünülürse, doğum için lâzım gelen süre, nikâh ve düğün vaktini 1494 yılından geriye götürmeyecektir. Kezâ, hicrî onuncu asrın başlangıcına dâir tahlîlde de, herhangi bir değişiklik olmayacaktır. Biz, âcizâne, doğum târîhi olarak da 6 Kasım 1494 (6 Safer 900) Perşembe'yi daha muvâfık bulduk.

Şehzâde Süleymân'ın doğumu ve çocukluk yılları hakkında elde edilen mâlûmâtın azlığına tesir eden bir başka mühim husûs da, Sultan İkinci Bâyezîd Hân'ın neslinin epeyi kalabalık oluşudur. Muhtelif sancak beyliklerinde bulunan oğullarından hangisinin kendisinden sonra tahta çıkacağı tam olarak bilinmediğinden, bahsi geçen Bâyezîdoğulları ve bilhassa torunları için, teferruâtlı kayıtlar tutulmamıştır. Buna rağmen, Şehzâde Ahmed, gayr-ı resmî olarak Velîahd Şehzâde muâmelesi görüyordu. Bu durum, Osmanlı Devleti sınırları dâhilinde, hayli geniş bir efkâr-ı umûmîye tarafından da paylaşılmaktaydı. 3 Ağustos 1511 (8 Cemâziyelevvel 917) Pazar günü, Çorlu yakınlarındaki Uğraş Deresi mevkiinde, Sultan İkinci Bâyezîd Hân'la Şehzâde Selîm'in, kumandaları altındaki kuvvetlerle karşı karşıya gelişlerine kadar, Ordu-yı Hümâyûn da dâhil, Osmanlı Mülkü'nde hiç kimsenin ağzından Şehzâde Selîm'in Taht'ın sâhibi olacağına dâir bir hüküm çıkmamıştı. Hemen herkes, Şehzâde Ahmed'den yana fikir serdediyordu. Şehzâde Süleymân'ın doğum gününü 6 Kasım 1494 (6 Safer 900) Perşembe kabûl ettiğimiz takdîrde, yeni doğan Şehzâde'nin büyük amcası Cem Sultan, henüz hayattadır. İtalya'da, kahredici bir gurbet hayâtı yaşamakta olan Cem Sultan, içte de, dışta da bütün dikkatleri üzerine çevirmektedir. İfâdesine çalışılan bu husûslar, Şehzâde Süleymân'ın doğumu ve çocukluğu hakkındaki bilgi kıtlığına, müştereken sebeb olmuşlardır. Sultan İkinci Bâyezîd'in son saltanat yıllarında ortaya çıkan şehzâdeler mücâdelesinde, babasının yanında önemli gelişmelere damga vuracak ve kendisi de Şebinkarahisâr, Bolu ve Kefe sancak beyliklerinde bulunacak olan Şehzâde Süleyman, artık herkesin tanıdığı, bildiği ve hayâtının her ânı ve karesi kaydedilen bir görünüşe ulaşacaktır. Yavuz Sultan Selîm'in hükümdâr oluşu ile, başka erkek kardeşi bulunmadığı için, doğrudan doğruya Velîahd Şehzâde olan Süleyman, babasının hep Sefer-i Hümâyûn içinde geçen saltanatında, *"Taht Muhâfızı"* veyâ *"Kaaim-Makâm"* sıfatlarıyla, Cihân Devleti'ni idâre etmeye başlayacaktır. 1511-1520 yılları arasında, çok tanınan, iyi bilinen, attığı her adım tâkib edilen, yaşadığı her ân kaydedilen bir Şehzâde Süleyman vardır. Şânlı Yavuz'un Hakk'a kavuşmasının ardından başlayacak Sultan Süleyman Hân saltanatının ise, her sâlisesi, ayrı bir ihtimâmla târîh kayıtlarına rabtedilecektir. Dolayısıyla, Süleyman, hayâtının ilk devresinin az bilinmişliğini, kısa zamanda unutturacak ve Cihân çapında bir sahnede seyredilecektir.